

- ционно-смысловой аспект): автореф. дис. канд. психол. наук : 19.00.06 / А. И. Ложкин. – М., 2000.
7. Позднякова М. Е. Неудовлетворенность социальных потребностей – важный фактор наркотизации / М. Е. Позднякова // Актуальные проблемы девиантного поведения : сб. науч. тр. – М., 1995.
8. Барановский Н. А. Социальные потребности личности и преступное поведение (на материалах судебной практики о тяжких насильственных преступлениях) : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.08 / Н. А. Барановский. – М., 1978.
9. Данилевская М. В. Криминологическая характеристика и социальные последствия тяжких преступлений, совершаемых с проявлением жестокости взрослых в отношении несовершеннолетних : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / М. В. Данилевская. – М., 1996.
10. Антонян Ю. М. Роль конкретной жизненной ситуации в совершении преступления : учеб. пособие / Ю. М. Антонян. – М., 1973. – С. 24; Механизм преступного поведения / под ред. В. Н. Кудрявцева. – М., 1981. – С. 81.
11. Кудрявцев В. Н. Генезис преступления : Опыт криминологического моделирования : учеб. пособие для вузов / В. Н. Кудрявцев. – М., 1998.
12. Коваленко В. И. Криминологическая характеристика современных грабежей и разбоев и меры их предупреждения : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.08 / В. И. Коваленко. – Ростов-на-Дону, 2003.
13. Судакова Т. Н. Убийцы и их жертвы : криминологическое, виктимологическое и уголовно-правовое исследование : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.08 / Т. Н. Судакова. – Владивосток, 2002.
14. Штемберг Э. Э. Уголовно-правовая и криминологическая характеристика убийства, совершенного с особой жестокостью : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.08 / Э. Э. Штемберг. – Ростов-на-Дону, 2003.
15. Механизм преступного поведения / под ред. В. Н. Кудрявцева. – М., 1981.
16. Піщенко Г. І. Попередження хуліганства (кримінально-правовий і криминологічний аспекти) : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.08 / Г. І. Піщенко. – К., 1999; Фомичев Н. Я. Уголовно-правовые и криминологические проблемы хулиганства (по материалам Северо-Кавказского региона) : автореферат дис. канд. юрид. наук : 12.00.08 / Н. Я. Фомичев. – Ставрополь, 2000.
17. Коньшева Л. П. Личность и ситуация как детерминанты агрессивного насильственных преступлений / Л. П. Коньшева // Насилие, агрессия, жестокость : криминологическое психологическое исследование : [сб. науч. трудов]. – М., 1990. – С. 116–140.
18. Агрессия и психическое здоровье / Т. Б. Дмитриева, Б. В. Шостакович, В. В. Горинов и др. ; под ред. Т. Б. Дмитриевой и Б. В. Шостаковича. – СПб., 2002.
19. Анфиногенов А. И. Психологическое портретирование неустановленного преступника / А. И. Анфиногенов. – М., 2002.

Надійшла до редакції 03.12.2012

С.М. Школа

кандидат юридичних наук
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.292

РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЗДІЙСНЕННЯ ПОМИЛУВАННЯ В УКРАЇНІ

На основі історико-правового аналізу досліджено історичні передумови правового регулювання здійснення помилування в Україні.

Ключові слова: помилування, право на помилування, звільнення від покарання.

На основе историко-правового анализа исследованы исторические предпосылки правового регулирования совершения помилования в Украине.

Ключевые слова: помилование, право на помилование, освобождение от наказания.

On the basis of the historical and legal analysis the historical background of the legal regulation of the commission of pardons in Ukraine.

Keywords: *pardon, the right to pardon, relief from the punishment.*

Постановка проблеми. Помилування має персоніфікований характер, умови для його застосування не встановлюються – сам акт про помилування є юридичною підставою для звільнення засудженого від покарання. Помилування здійснюється щодо індивідуально визначеної особи, тобто акти про помилування завжди персоніфіковані. Вони видаються стосовно конкретної особи або групи персонально вказаних у ньому осіб. Для помилування властиві такі основні ознаки: це виключна прерогатива Президента України; помилування здійснюється шляхом видання відповідного указу; воно застосовується щодо індивідуально визначеної особи (осіб), засудженої до будь-якого виду покарання за вчинення злочинів будь-якої тяжкості; помилуваною може бути лише особа, щодо якої обвинувальний вирок набрав законної сили; помилування здійснюється за відповідним клопотанням у виді повного або часткового звільнення від покарання.

Дослідження зародження та формування інституту помилування в різних законодавчих актах – за часів Київської Русі, Російської імперії, українського державотворення (1917 – 1922 рр.), становлення Української держави (УСРР, УРСР) у складі СРСР (1922 – 1991 рр.) та незалежної України (1991 р. – до наших днів) дозволить виявити певні переваги та вади законодавства України у сфері здійснення помилування засуджених осіб.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. До проблем здійснення помилування зверталися у своїх наукових працях В.В. Голіна, М.Д. Дурманов, В.Ю. Квашиш, С.Г. Келіна, В.В. Комаров, П.І. Люблінський, І.Л. Марогулова, К.М. Мірзажанов, О.С. Міхлін, А.В. Наумов, П.С. Ромашкін, В.В. Скибицький, М.С. Таганцев, К.М. Тіщенко, Ю.М. Ткачевський, Б.С. Утєвський, С.С. Яценко та інші вчені. Значну увагу дослідженню інституту помилування приділяють у своїх працях сучасні вітчизняні науковці, зокрема Ю.В. Баулін, О.М. Литвак, В.Т. Маляренко, А.А. Музика.

Мета статті полягає в дослідженні історичних передумов правового регулювання здійснення помилування в Україні з метою пошуку шляхів його поліпшення в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Правові інститути, що реалізують волю державної влади прощення осіб, які вчинили злочин, походять із глибини століть. Історично виникненню помилуванню передувало право потерпілого пробачити свого кривдника. Помилування в сучасних тлумачних словниках визначається як прощення і милість. Німецький правознавець Ф. Ліст писав: “Право помилування виникло в епоху Римської імперії” [1, с. 323]. У римлян прерогативою верховної влади було право видання розпоряджень про відмову або припинення кримінального переслідування стосовно певних осіб.

Практика помилування існувала і була досить поширеною на Стародавній Русі в слов'янських князівствах. Наприклад, Данило Галицький після завоювання м. Галич, яке за допомогою боярства було захоп-

лено Ростиславом, проявив милосердя і помилював галицьких бояр, незважаючи на їхню зраду [2, с. 197]. У зв'язку з централізацією державної влади князівська милість набула більш певної форми, помилювання на свій розсуд почав здійснювати монарх.

У 1649 р. було видано систематизований збір законів – Соборне Уложення, в якому законодавчо право помилювання закріплювалося за монархом. Так, у ст. II зазначалося, що зрадник, який повернувся із-за кордону, при помилюванні його государем втрачав право на повернення конфіскованих земель.

Подальший розвиток помилювання відбувається за часів правління Петра I, який часто милував злочинців, замінюючи смертну кару каторжними роботами. Так, з нагоди укладення миру зі Швецією Петро I видав Маніфест від 4 листопада 1721 р. “Про прощення всім каторжним і колодникам, крім смертоубивць і розбійників, внаслідок милості Всевишнього у війні”. Маніфест передбачав як повне звільнення від покарання, так і його пом'якшення. Принагідно зазначити, що Указом від 30 серпня 1720 р. для проголошення цього Маніфесту було визначено спеціальне публічне місце [3, с. 89–90].

За часів царювання Катерини I, Петра II, Анни Іоанівни, Єлизавети та Катерини II також видавалися маніфести про помилювання злочинців. Як правило, помилювання відбувалося з нагоди свят, урочистих подій у царській сім'ї (коронація, народження спадкоємця тощо). У більшості випадків злочинцям лише пом'якшувалось призначене покарання.

Мали місце і такі випадки прояву милості, коли царське помилювання здійснювалося шляхом заміни одного виду смертної кари іншим. Наприклад, Микола I засудженим декабристам – Пестелю, Муравйову-Апостолу, Рилєєву, Бестужеву-Рюміну і Каховському – замінив страту у виді четвертування повішанням [4, с. 47].

У 1820–1830 рр. спеціальною комісією під керівництвом М.М. Сперанського було підготовлено систематизований 15-томний збірник законів Російської імперії, виданий у 1832 р. П'ятнадцятий том згодом було суттєво перероблено і видано у новій редакції в 1845 р. під назвою “Уложення про покарання кримінальні і виправні”. Воно передбачало помилювання, яке здійснювалося у виді: скасування покарання, призначеного вироком суду певній особі; застосування чи заміну покарання на більш м'яке і можливість поновлення винного у своїх правах. Відповідно до ст. 165 Уложення про покарання кримінальні і виправні помилювання винних не залежало від суду, а здійснювалось безпосередньо Верховною Самодержавною владою і було проявом Монаршого милосердя. У виключних випадках, коли суд вважав за можливе порушити перед царем клопотання про помилювання, останнє згідно з Указом від 25 листопада 1869 р. підлягало доповіді царю міністром юстиції. Прохання від засуджених злочинців про помилювання приймалися лише за наявності поважних причин для клопотання про полегшення їхньої долі [4, с. 46].

Одним із джерел кримінального права, що діяло на території царської Росії, у тому числі і в Україні, було Уголовне Уложення, підписане імператором Миколою II 22 березня 1903 р. Цей кримінальний закон передбачав

інститут помилування і майже дослівно відтворював формулювання “Уложення про покарання кримінальні і виправні” 1845 р. Як правило, про помилування видавався Маніфест (наприклад, Маніфест від 11 серпня 1904 р. про помилування злочинців з нагоди народження спадкоємця престолу).

У новому виданні Основних державних законів Російської імперії (23 квітня 1906 р.) також передбачалось право монарха дарувати помилування. Так, у ст. 23 цього кодифікованого акта зазначалося, що Государю Імператору належить право на помилування засуджених, пом’якшення покарання і загальне прощення осіб, які вчинили злочинні діяння, із звільненням їх від суду і покарання [5, с. 448]. З 1905 р. помилування видається у формі Указу, а не Маніфесту. Прикладом може бути царський Указ від 21 лютого 1913 р. про помилування з нагоди 300-річчя династії Романових.

В епоху Великої французької революції (1789–1794 рр.) зароджується негативне ставлення до помилування. Так, Чезаре Беккарія вважав, що з тенденцією до пом’якшення покарань милосердя і прощення втрачають актуальність. Прощення, на його думку, не повинно бути в досконалому законодавстві, де покарання помірні, а суд справедливий. Він виступав проти закріплення інституту “прощення” в кримінальному кодексі, оскільки можливість помилування злочинця породжує в суспільстві ілюзію безкарності і примушує вірити в те, що приведення обвинувального вироку до виконання є швидше актом насильства влади, ніж результатом правосуддя [6, с. 243–244].

Проти права помилування висловлювалися також італійський публіцист Філанджієрі Гаєтано, англійський юрист Бентам Ієремія, що стало наслідком скасування помилування у Франції з 1789 р. по 1803 р. Негативне ставлення до права помилування спостерігалось також у Північній Америці, де його здійснення обмежувалося певними умовами, а саме вимогою попереднього публічного обговорення підстав застосування помилування [5, с. 16–17].

У XIX ст. в Західній Європі право помилування залишалось у компетенції глави виконавчої влади, інколи з деякими обмеженнями або гарантіями з метою запобігти можливим зловживанням. Наприклад, у ст. 3 Конституційного закону Франції від 25 лютого 1875 р. зазначалось, що право помилування належить Президенту республіки.

Для кримінального законодавства на початку існування Радянської держави є характерним видання постанов, що містили погрози за ті чи інші злочини застосуванням покарання “з усією суворістю закону”, “з усією суворістю революційних законів” або віддання до “революційного суду”, “судової відповідальності” тощо без встановлення будь-яких розмірів покарання за певний злочин. У той же час одним із перших документів Радянської влади був Декрет РНК “Про суд”, прийнятий 24 листопада 1917 р., який закріпив право на здійснення помилування. Зокрема, у п. 7 Декрету зазначалось, що “право помилування і поновлення в правах осіб, засуджених у кримінальних справах, надалі належить судовій владі”.

Прийнятий Декрет ВЦВК “Про суд” від 7 березня 1918 р. та Інструкція “Про організацію і дію місцевих народних судів” залишила право помилуван-

ня як виключну прерогативу судів. Відповідно до ст. 32 Декрету всім особам, засудженим за вироком народного суду, надавалося право клопотати перед місцевим народним судом за місцем проживання засудженого про умовне або дострокове звільнення, а також про помилування чи поновлення в правах. Якщо місцевий суд доходив висновку, що таке клопотання має певні підстави, він передавав справу на розгляд суду за підсудністю [7, с. 15–16, 22–23].

При досить загальному формулюванні положень Декретів “Про суд” 1917–1918 рр., важко з’ясувати, чи охоплювало поняття помилування лише повне звільнення від покарання, чи під помилуванням розумілося і пом’якшення покарання, чи, можливо, воно поширювалося на випадки звільнення від кримінальної відповідальності. Встановлена законом підсудність народним судам, а також ряд випадків, в яких суд здійснював право помилування, свідчать про те, що воно не застосовувалось до осіб, які вчинили контрреволюційні чи особливо небезпечні злочини. Революційним трибуналам право на помилування не надавалось.

Звільнення від покарання у зв’язку з помилуванням було передбачено і в першому кодифікованому кримінально-правовому акті – Керівних началах з кримінального права РСФРР 1919 р.

Після підписання 30 грудня 1922 р. Договору про утворення СРСР приймається Конституція СРСР 1924 р., а згодом видається загальносоюзний нормативний акт – Основні начала кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік. Згідно з п. “ц” ст. 1 Конституції СРСР 1924 р. право на здійснення помилування зберігалось за Центральними Виконавчими Комітетами союзних республік. Цим комітетом право на помилування інколи застосовувалось щодо осіб, засуджених військовими трибуналами. Така практика не відповідала вимогам ст. 35 Основних начал кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік, оскільки право помилування по вироках військових трибуналів було віднесено до виключної компетенції ЦВК СРСР і його Президії. У Циркулярі Президії ЦВК Союзу РСР від 18 листопада 1925 р. “Про порядок застосування амністій, виданих Центральними Виконавчими Комітетами союзних республік, щодо засуджених Верховним Судом Союзу РСР і військовими трибуналами” зазначалося, що така практика є неприпустимою. При застосуванні ЦВК союзних республік амністії на території відповідної союзної республіки, дія останньої могла поширюватися і на осіб, засуджених вироками військових трибуналів, за попереднім, у кожному окремому випадку амністії, погодженням цього питання з Президією ЦВК СРСР [4, с. 60]. За період з 1924 р. і до прийняття Конституції СРСР 1936 р. правом помилування у порядку виключення користувалися й окремі автономні республіки.

Відповідно до положень Конституції СРСР 1936 р. право помилування було закріплено за Президією Верховної Ради СРСР (п. “к” ст. 49). Верховним Радам союзних республік надавалося право помилування щодо осіб, засуджених судовими органами союзної республіки (п. “г” ст. 60). Автономні республіки не мали права на здійснення помилування.

Велика Вітчизняна війна суттєво змінила кримінальну політику

держави. У ці роки велике значення відіграло помилування. Криміналізація окремих діянь і посилення репресій відбувається до кінця 50-х років. У 1930 – 1950 рр. злочинці визнавалися ворогами суспільства, до них застосовувалися суворі покарання, які доволі часто не відповідали суспільній небезпеці вчиненого діяння та особи винного [8, с. 28–29].

Законом Верховної Ради Союзу РСР від 25 грудня 1958 р. були прийняті Основи кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік [9], які серед підстав звільнення від покарання передбачали звільнення від покарання або його пом'якшення в порядку помилування (ст. 46 Основ). Кримінальний кодекс Української РСР від 28 грудня 1960 р. поряд з інститутами дострокового і умовно-дострокового звільнення від покарання, заміни покарання більш м'яким покаранням також передбачав звільнення від покарання на підставі помилування (ст. 54 КК).

Основи кримінального судочинства Союзу РСР і союзних республік, затверджених Законом Верховної Ради СРСР від 25 грудня 1958 р. (ст. 5 Основ), Кримінально-процесуальний кодекс Української РСР від 28 грудня 1960 р. (ст. 6 КПК) передбачали, зокрема, звільнення від кримінальної відповідальності осіб, які вчинили злочин, у зв'язку з помилуванням.

Починаючи з 60-х років, помилування здійснювалося щодо індивідуально визначених осіб, як з ініціативи вищого органу державної влади, так і за клопотанням засудженого, його захисника тощо.

Порядок здійснення помилування регламентувався постановою Президії Верховної Ради СРСР від 3 грудня 1961 р. “Про порядок розгляду в Президії Верховної Ради СРСР клопотань про помилування”. Після прийняття постанови від 17 листопада 1964 р. “Про форми актів Президії Верховної Ради СРСР з питань помилування” [10] акти помилування почали видаватися у формі указу, а рішення про відхилення клопотання про помилування у формі постанови. Пізніше вийшла постанова Президії Верховної Ради СРСР від 1 вересня 1980 р. “Про порядок здійснення помилування і розгляд у Президії Верховної Ради СРСР клопотань про помилування”, яка була новою редакцією постанови від 3 грудня 1961 р.

Відповідно до положень Конституції СРСР 1977 р. помилування належало до компетенції вищих органів державної влади: Верховній Раді Союзу РСР і її Президії, Верховним Радам союзних республік та їх Президіям.

Після проголошення державного суверенітету колишніми союзними республіками СРСР і створення незалежних держав розпочався новий етап у розвитку кримінального законодавства, який характеризується повною самостійністю в кожній із цих країн. Більшість держав колишнього СРСР ратифікують міжнародні конвенції, які передбачають “гуманізацію” кримінального законодавства. Так, зокрема, у п. 4 ст. 6 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 р. закріплено, що кожна особа, стосовно якої винесено вирок про смертну кару, має право просити про помилування або пом'якшення вироку. У цьому ж пункті зазначається, що “помилування чи заміна смертного вироку можуть бути даровані у будь-яких випадках”.

24 серпня 1991 р. проголошується незалежність України. Функції

глави держави виконували переважно Верховна Рада, яка вважалась найвищим органом державної влади України, її Президія, як постійний діючий орган державної влади, та її голова. Законом Української РСР від 5 липня 1991 р. “Про заснування поста Президента Української РСР і внесення змін та доповнень до Конституції (Основного Закону) Української РСР” [11] було засновано пост Президента. В цей же день Верховна Рада Української РСР прийняла Закони Української РСР “Про Президента Української РСР” [12] та “Про вибори Президента Української РСР” [13]. 1 грудня 1991 р. відбулися вибори Президента, під час яких було вперше на конституційній основі шляхом прямих виборів обрано Президента України – Леоніда Макаровича Кравчука.

Президент здійснював помилування засуджених, керуючись Положенням “Про порядок здійснення помилування осіб, засуджених судами України” від 31 грудня 1991 р. [14]. У зв’язку зі скасуванням смертної кари і заміною її на довічне позбавлення волі, а також іншими змінами у кримінальному законодавстві Указом Президента України від 12 квітня 2000 р. було затверджено нове Положення “Про порядок здійснення помилування” [15].

Положення про звільнення від кримінальної відповідальності і покарання внаслідок помилування знайшли своє відображення і в Кримінальному кодексі України 2001 р. (ст. 85 “Звільнення від покарання на підставі закону України про амністію або акта про помилування”, ст. 87 “Помилування” розділ XII “Звільнення від покарання та його відбування”).

Однією з прогалин українського законодавства є відсутність регламентації процедури помилування у чинному Кримінально-процесуальному кодексі України [16]. Враховуючи те, що помилування засудженого є, по суті, певною кримінально-процесуальною складовою провадження у кримінальних справах, а рішення про помилування повинно бути обов’язково приєднано до кримінальної справи і виконано органами виконання покарання, вбачається логічним закріплення у КПК України норм, які б регулювали процедуру помилування засудженого. Немає в Україні й окремого закону, що регулював би процес помилування засудженого. Така процедура відбувається на підставі Положення про здійснення помилування, затвердженого Указом Президента України від 16 вересня 2010 року [17].

Висновок. Аналіз історії розвитку законодавства у сфері застосування амністії та здійснення помилування виявив ряд цікавих законодавчих рішень, що містилися в нормативних документах, зокрема, за часів Російської імперії. Наприклад, в Уложенні про покарання кримінальні і виправні 1845 р. зазначалися види помилування. Формування такої норми свідчить про обґрунтоване прагнення законодавця того часу більш повно забезпечити регламентування порядку здійснення помилування. При формалізмі і суворості кримінальних законів помилування відіграло велику роль і виконувало функції багатьох правових інститутів, які у подальшому отримали самостійне правове закріплення (давність, дійове каяття, крайня необхідність тощо). У порядку помилування здійснювалося поновлення у своїх правах невинно засуджених осіб, звіль-

нення від кримінальної відповідальності. Майже всі види скасування покарання виникли на підставі права монарха на помилування.

Бібліографічні посилання

1. Лист Ф. Учебник уголовного права. Общая часть. – М., 1903. – 496с.
2. Люблинский П.И. Право амнистии. – 1907. – 80 с.
3. Ромашкин П.С. Основные начала уголовного и военно-уголовного законодательства Петра I. – М., 1947. – 390 с.
4. Ромашкин П.С. Амнистия и помилование в СССР. – М.: Госюриздат, 1959. – 364 с.
5. Энциклопедический словарь Русского Библиографического Института “Гранат”. – Т. 33. – М., Тверской бульвар, 25. – 980 с.
6. Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях. – М., 1939. – 258 с.
7. Сборник документов по истории уголовного законодательства СССР и РСФСР 1917–1952 гг. Под ред. проф. И.Т. Голякова. – М.: Госюриздат, 1953. – 463 с.
8. Марогулова И.Л. Амнистия и помилование в российском законодательстве. – М., 1998. – 144 с.
9. Основы уголовного законодательства Союза ССР и союзных республик // Ведомости Верховного Совета СССР. – 1959. – № 1. – Ст. 6.
10. Постановление Президиума Верховного Совета СССР от 17 ноября 1964 р. “О формах актов Президиума Верховного Совета СССР по вопросам помилования” // Ведомости Верховного Совета СССР. – 1964. – № 48. – Ст. 541.
11. Закон Української РСР від 5 липня 1991 р “Про заснування поста Президента Української РСР і внесення змін та доповнень до Конституції (Основного Закону) Української РСР” // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1991. – № 33. – Ст. 445.
12. Закон Української РСР від 5 липня 1991 р “Про Президента Української РСР” // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1991. – № 33. – Ст. 446.
13. Закон Української РСР від 5 липня 1991 р “Про вибори Президента Української РСР” // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1991. – № 33. – Ст. 448.
14. Указ Президента України від 31 грудня 1991 р. “Про порядок здійснення помилування осіб, засуджених судами України” // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 21. – Ст. 293.
15. Указ Президента України від 12 квітня 2000 р. “Про “Положення про порядок здійснення помилування” // Урядовий кур’єр. – 2000. – 28 квітня.
16. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI // Голос України. – 2012. – 19 травня.
17. Указ Президента України від 16 вересня 2010 р. “Про Положення про порядок здійснення помилування” // Урядовий кур’єр. – 2010. – 21 вересня.

Надійшла до редакції 19.12.2013

В.М. Бабенко

здобувач

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 343.2

ДЕТЕРМІНАНТИ УМИСНИХ ВБИВСТВ, ВЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ ТА ЗЛОЧИННИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Проаналізовано причини та умови, що сприяють вчиненню умисних вбивств організованими групами та злочинними організаціями.

Ключові слова: *умисне вбивство, організована група, злочинна організація, детермінанти, причини, умови.*